

Plant van de maand januari 2026

Brandnetel

De plant in Thijssse's Hof.

De brandnetel houdt van plekjes waar genoeg voeding in de grond zit. Maar echte bemeste stukjes Thijssse's Hof hebben we niet, de planten moeten het hier echt op eigen kracht doen. Het beste is om in de buurt van de composthoop te gaan kijken, daar komt heel veel voeding vrij uit het maaisel en de bladeren die op de hoop zijn verzameld. Ook is er rechts voor de werkschuur een verhoging te zien die is ontstaan toen we daar jaren geleden allerlei snoeihout verzamelden. Samen met de zure regen allemaal plekjes die favoriet zijn bij de brandnetel. Daarbuiten zie



je ze natuurlijk ook wel, maar hier schieten ze hoog op en laten ze zich goed bewonderen.

Beschrijving.

De naam van deze plant zal geen problemen opleveren, want ze is wel heel bekend. Je kunt beter zeggen berucht. Dat is niet verwonderlijk, want iedereen zal wel eens kennis hebben gemaakt met de prikkende en jeukende brandharen.

In Nederland komt de grote en de kleine brandnetel voor. Deze kun je het hele jaar door zien, maar bloeit van juni tot oktober met in trossen hangende bloemen. Daaraan kan je ook de soort brandnetel herkennen: de bloemtrossen van de grote brandnetel hangen in aren, van de kleine brandnetel staan ze rechtop. Uiteraard is het nog veel makkelijker om het verschil in grootte te zien. De grote brandnetel kan wel tot 2,5 meter hoog worden. De kleine beperkt zich tot een halve meter.



Die stengel is behaard en vierkant, de bloemen zijn groen en zitten in de bladoksel. Alle bladeren en stengels zijn voorzien van de beruchte brandharen. In die beruchte brandharen zit een zakje met zuur en histamine. Wanneer je de brandharen aanraakt, breken deze af en komt dat zuur in de huid met het bekende gevolg van rood worden en jeuken. Gelukkig heeft de natuur zelf een tegengif in haar apotheek. Wrijven over de jeukende plaats met een gekneusd blad van hondsdrif, klimop of grote weegbree biedt hulp voor het door de brandnetel veroorzaakte ongemak. Ja, zelfs de boosdoener zelf kan de "brand" blussen. Het sap uit de dikke stengels van de brandnetel neutraliseert het gif eveneens. Een tweede opvallende service is dat deze voornoemde behulpzame planten vaak in de buurt van de brandnetel groeien.

Uit alles blijkt wel dat de planten zich

zelf beschermen en je deze het beste met rust kan laten. Sommigen zijn erg prikkelbaar, maar laten zich tenminste wel goed bekijken en dat is al heel fijn. Toch kan het zijn dat je in je eigen tuin het teveel aan brandnetels wil weghalen. Dan is er een trucje om zonder handschoenen de brandnetel aan te pakken zonder te worden geprikt. Dat is in feite eenvoudig, maar je moet erop letten dat je de plant van onder naar boven vastpakt. Die vervelende brandharen wijzen namelijk enigszins naar boven. Dus als je de plant nu van onderen naar boven vastpakt, breken die brandharen niet af en word je niet geprikt. Volgens mij moet je wel wat oefenen, voordat dat goed gaat. Let dan dus op dat je weet hoe de hondsdrif en de weegbree eruit ziet; je weet maar nooit.

Voortplanting.

In tegenstelling tot de kleine brandnetel, is de grote brandnetel tweehuizig. Dat wil zeggen dat er mannelijke en vrouwelijke planten zijn. De voortplanting is dus wat moeilijker, want een partner is natuurlijk niet altijd in de buurt. Een wandelingetje om verderop te gaan kijken zit er ook niet in. Toch heeft de grote brandnetel niet zoveel problemen met de voortplanting. Dat komt doordat zij vanuit haar taaie wortels overal nieuwe brandneteltjes laat ontspruiten. Mensen met een tuin weten daarover mee te praten. Door dat ondergrondse (vegetatief) wortelstelsel is de grote brandnetel vrijwel niet weg te krijgen.



Voor de andere manier, met verspreiding van het stuifmeel, heeft de mannelijke plant een leuk foefje in huis. Hij moet wel, want hij heeft geen geur of kleur dan wel honing om insecten te lokken; hij is volledig aangewezen op de wind. Wat gebeurt er dan wel? De bloemen zitten in dichte pluimen bijeen en wanneer ze gaan bloeien, gaat het knopje niet langzaam open, maar doet ze dat met een ruk zodat het stuifmeel er met kracht wordt uitgeslingerd. Vooral bij droog weer en in de heel vroege morgenuren is dit verschijnsel het sterkst. Jac. P. Thijssen wist dat heel mooi te beschrijven:

"Ga de groote Brandnetel niet voorbij. Ze bloeien overvloedig, maar de bloemen zijn klein en groenig. Onze Brandnetel is tweehuizig. De planten met de mannelijke bloemen vertoonnen den bloei nog het duidelijkst. Wanneer wij op een zonnigen dag nu een paar minuten bij zoo'n plant stil staan, dan kunnen we zien, dat de meeldraden zich plotseling uitstrekken en een wolkje stuifmeel de lucht in jagen, alweer een aardig bewegingsverschijnsel in de natuur der stille planten".

Oorsprong.

Brandnetels kun je tegenwoordig overal op de wereld aantreffen, Het is een kosmopolitische plant geworden. Geworden, want oorspronkelijk komt zij uit Europa en Siberië.

Waardplant voor vlinders.

Op de brandnetel komen ongeveer 50 vlindersoorten voor, waaronder de atalanta, de dagpauwoog, de kleine vos, de gehakkelde aurelia en enkele uiltjes. Zij leven allemaal op en van de brandnetel. De brandnetel verschaft deze vlinders in hun rupsstadium als een waard hun eten en vervult in dit opzicht een belangrijke rol bij het in stand houden van de biodiversiteit. Reden ook waarom we op Thijssen's Hof voorzichtig zijn met het weghalen van brandnetels. Voor degenen die houden van lange woorden is er vanaf mei tot in de herfst de mogelijkheid om de brandnetelbladgalmug op de bladeren te zien. Zo'n lang woord verdient wel een foto waarop je de gallen op het blad zijn afgebeeld.



Gebruik.

Vroeger werden boter, vis en vlees in brandnetelbladeren verpakt om ze langer fris te houden. Het blijkt dat sommige stoffen in de brandnetel bacteriegroei tegengaan. Een Friese specialiteit is brandnetelkaas.

Volkverhalen.

Vroeger dacht men dat de brandnetel een plant van de duivel was. Men verdacht de mensen die er gebruik van maakten, dat ze aan tovenarij of zwarte magie deden. Een beetje raar want monniken gebruikten in de middeleeuwen een bosje

brandnetels als een soort zweepje. Als boetedoening geselden zij zich hiermee. Aan deze pijnlijke wijze van boetedoening zat ook een gezondheidsvoordeel. De monniken leefden in veelal kille ruimten van het klooster en kregen daardoor vaak reuma. Juist de prikkende brandnetels waren er een goed middel tegen, al hielp het maar even. De Romeinen die in het begin van onze jaartelling in onze koude streken gelegerd waren deden ook al zoiets: zij haalden brandnetels over hun benen om het warm te krijgen.



Heel lang geleden (zelfs al voor het jaar 1000) werden de stengelvezels al tot draden verwerkt. Hier werd dan neteldoek van geweven. Voor het maken van een hemd had men wel 40 kilo brandnetels nodig. De manier om de brandnetel als weefmateriaal te gebruiken staat in de volgende sage:

Een hardwerkend meisje had een aardige jongen ontmoet. Zij werden verliefd en wilden trouwen. Omdat het meisje wees was, moest zij toestemming aan haar voogd vragen. Deze voogd was gek op geld en niet op zijn pleegdochter. Hij zag zijn inkomsten van het meisje al wegvallen en dacht er in de verste verten niet aan om toestemming te geven. Toen ze bleef aanhouden, gaf hij als voorwaarde dat zij uit een aan de wegkant groeiend onkruid zelf haar bruidsjurk moest maken. Met een weids en achteloos gebaar wees hij daarbij de brandnetel aan.

Omdat de mensen het weven van de brandnetelvezels toen nog niet kenden, wist het meisje niet wat ze moest beginnen. Radeloos ging zij naar haar kamertje en bad God om hulp. Daarna sliep zij vermoeid in. Zij droomde daarop dat zij door twee engelen naar de brandnetel werd gebracht. Deze engelen leerden het meisje dat zij, zolang de dauw nog op de planten lag, zij deze zonder problemen kon plukken. Daarop lieten ze haar zien hoe zij de stengelvezels tot draden en vervolgens tot neteldoek kon spinnen. Uit dit doek kon zij dan haar bruidsjurk naaien. De volgende dag ging zij aan het werk en merkte dat alles uit de droom klopte. Toen zij de bruidsjurk af had, had zij aan de voorwaarde voldaan en stond niets het huwelijk nog in de weg.

In de donkere middeleeuwen kon door meisjes die er niet in slaagden aan de man te komen het volgende recept worden toegepast:

Men neme de op een vrijdagmorgen in alle vroege geplukte brandnetels en doet daarvan een flinke hoeveelheid in de pan. Dit laat men de hele dag boven een vuurtje zachtjes pruttelen. Bij zonsondergang heeft het lang genoeg geprutteld en

wordt er onder het uitspreken van de volgende spreuk wat zout door het brouwsel geroerd en is het eerste deel klaar:

*Zoals Jezus van alle mensen houdt,
zelfs ook van wie hem bedroeft,
zou ook jij in de liefde mijn.
Zo brandend als de netel moeten zijn.*

Tot zover is het niet moeilijk. Dat komt pas als het meisje zich met het papje op weg begeeft naar het huis van de begeerde kerel. Daar is het de bedoeling dat het ONGEZIEN op de huisdrempel wordt gesmeerd. Als dat allemaal is gelukt, zou het resultaat bijzonder doeltreffend zijn.

Volksnamen.

Broeinetels, hoendernetel, duivelstong.

Bron: Wikipedia.

Een jaar in Thijsse's Hof – Dr. Jac. P. Thijsse